

PROGRAMMA

Antonin Dvořák, Mis in D

Zoltán Kodály, Pange Lingua

PAUZE

Gabriel Fauré, Requiem

Antonin Dvořák (1841-1904) werd geboren in de toen Oostenrijkse regio Bohemen, als eerste van negen kinderen. Op 6-jarige leeftijd kreeg hij op school zijn eerste vioollessen, later kreeg hij piano- en orgelles. Hij speelde mee in het kleine orkest van zijn leraar en begon ook met componeren.

Vanaf de zomer van 1859 werkte hij als altviolist in een orkest dat in cafés en in muziektenten speelde. Gedurende de elf jaren dat hij in dit orkest speelde, bekwaamde hij zich als autodidact in het componeren, waarbij hij zich aanvankelijk toelegde op het strijkkwartet. Om meer tijd te krijgen voor het componeren, stopte hij als altviolist en zette hij zich aan het componeren van twee symfonieën en een concert voor cello en piano. Ook schreef hij een tweetal opera's, liederen en kamermuziek.

Vanaf 1874 gaf Dvořák muzieklessen en nam hij een betrekking als kerkorganist aan, die hij tot februari 1877 uitoefende. In die tijd raakte hij goed bevriend met Johannes Brahms, die hem hielp om een werkbeurs voor het componeren te verwerven. De invloed van Brahms is goed te herkennen in de *Slavische dansen*, opus. 46.

In 1892 werd Dvořák directeur van het *National Conservatory* in New York. Toen hij daar werkte, tot 1895, ontstonden zijn "Amerikaanse" werken, als de symfonie nr. 9 in e *Uit de Nieuwe Wereld*, opus 95, die zijn meest gespeelde werk werd, en het strijkkwartet in F, opus 96.

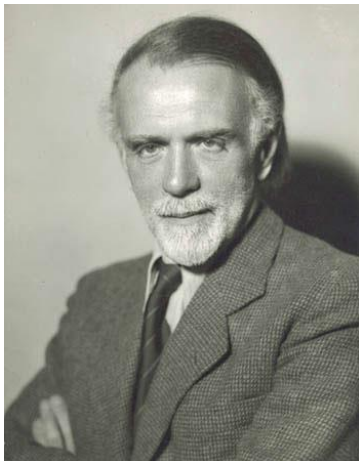
De gelovige componist stelde zich ook ten doel de katholieke kerkmuziek van zijn land te vernieuwen. Tot de belangrijkste werken in dat genre behoren het *Stabat Mater*, opus

58, de *Mis in D*, opus 86, die vandaag op het programma staat, en het *Requiem*, op. 89. Dvořák componeerde de *Mis in D* in 1887. Hij schreef het werk aanvankelijk voor solisten, koor en orgel, zoals het vanmiddag ook wordt uitgevoerd. De versie met orkest schreef hij 5 jaar later.

Dvořák schreef de mis in opdracht van de architect en beschermheer Josef Hlávka, voor de inauguratie van een kapel die hij bij zijn zomerresidentie in Lužany had gebouwd. Omdat de kapel niet groot was, beperkte Dvořák de begeleiding tot een orgelpartij. De expressiviteit komt met simpele middelen tot stand, met name door volkslied-achtige melodieën, ondersteund door rijke akkoorden. Toen het werk af was, schreef hij aan zijn opdrachtgever dat hij tevreden was met het werk. 'Geloof, hoop en liefde', zo zou de ondertitel kunnen zijn.

De mis werd op 11 september 1887 voor het eerst uitgevoerd in de kapel in Lužany, gedirigeerd door de componist. De vrouw van de opdrachtgever, Zdenka Hlávka, en de vrouw van Dvořák, Anna, behoorden tot de vocale solisten.

Een paar maanden klonk het werk voor het eerst voor publiek, in het theater van Pilsen, met als begeleiding twee harmoniums, een cello en een contrabas. De *Mis in D* behoort tot de bekendste werken van de Tsjechische componist.

Zoltán Kodály (1882-1967) was een Hongaarse musicus en componist. Hij groeide op in een muzikaal milieu: zijn vader zong in een kerkkoor en schreef muziek, zijn moeder was pianiste. Zoltán kreeg vioolles van zijn vader.

Na het gymnasium, waar al zijn eerste orkestwerkjes werden uitgevoerd, ging hij naar de Universiteit van Boedapest en de Franz Liszt Muziekacademie. Daar studeerde hij onder Hans Koessler, die ook de leraar was van Bartók en Dohnányi. Na zijn afstuderen in 1905 ontmoette hij Bartók. Onder diens invloed ging hij volksmuziek verzamelen. In 1933 vroeg de Hongaarse Academie voor Wetenschappen hem en Bartók om alle beschikbare Hongaarse volksmuziek te publiceren. Na het vertrek van Bartók naar Amerika, zette Kodály het werk eraan voort.

Ook al hechtte hij groot belang aan de volksmuziek, hij had ook grote interesse in andere muziek. Hij werd in 1907 leraar muziektheorie aan de Franz Liszt Muziekacademie en nam in 1908 de compositieklas van Koessler over, wat hij deed tot 1911.

Hij componeerde orkestwerken en kamermuziek, orgelmuziek en koormuziek. Zijn beroemdste koorwerk is de *Psalmus Hungaricus* voor koor, groot orkest en tenor.

Kodály's inspanningen op het gebied van de muziekpedagogiek (met als uitgangspunt dat een kind zo vroeg mogelijk, op een plezierige en motiverende manier muziek moet leren maken, het liefst te beginnen met zingen) leidden tot de invoering van een op zijn werk gebaseerde muziekmethode in het Hongaarse lager onderwijs.

Kodály wordt na Béla Bartók als de belangrijkste Hongaarse componist gezien. In Boedapest is het Zoltán Kodály-herdenkingsmuseum aan zijn werk en leven gewijd.

Zoltán Kodály componeerde *Pange Lingua* in 1928/1929. De Latijnse tekst is afkomstig van Thomas van Aquino (1225-1274).

Pange lingua is een Gregoriaans gezang. Het wordt in de katholieke liturgie twee keer per jaar gebruikt: tijdens de sacramentsprocessie op Witte Donderdag en op Sacramentsdag.

De laatste twee strofen staan ook wel bekend als het *Tantum Ergo*. Deze twee strofen worden vaak behandeld als een apart gezang, dat onder andere wordt gezongen na de Eucharistische aanbidding.

Gabriel Fauré (1845 – 1924) was een van de belangrijkste Franse componisten van zijn generatie, samen met zijn iets jongere tijdgenoten Claude Debussy en Maurice Ravel. Fauré is bekend om zijn pianomuziek, kamermuziek en liederen. Ook heeft hij de Franse religieuze muziek vernieuwd. In al zijn composities zocht hij naar een evenwicht tussen romantische gevoeligheid en strenge compositieregels (geïnspireerd door de

melodiek en harmonie van het gregoriaans) om te komen tot een heel eigen stijl: ingetogen en fijnzinnig.

Fauré studeerde aan de kerkmuziekschool van Louis Niedermeyer in Parijs, waar onder anderen Camille Saint-Saëns een van zijn leraren was. Daarna werd hij organist, eerst in Rennes en later in verscheidene Parijse kerken.

In 1897 werd hij docent compositie aan het Conservatoire National Supérieur de Musique van Parijs en in 1905 werd hij directeur van dit prestigieuze instituut.

Hij was jarenlang verbonden aan de Parijse Madeleinekerk, eerst als koordirigent, daarna (vanaf 1896) als organist. In 1888 dirigeerde hij daar de eerste uitvoering van zijn *Requiem* in d, opus 48. De alt- en sopraanpartijen werden gezongen door jongens, de mis werd begeleid door een bescheiden orkest en een orgel en het *Libera me*, dat al sinds 1877 klaarlag, ontbrak nog in deze uitvoering.

In 1900 werd het werk opnieuw uitgegeven, nu voor een groot orkest met koperblazers. Deze uitgave kwam waarschijnlijk onder druk tot stand, want Fauré streefde naar eigen zeggen in zijn *Requiem* een gedempte en intieme klank na, wat heel goed te horen is in het overbekende *Pie Jesu*. Er is geen apart 'Dies Irae'-deel, waarin de verschrikkingen van de Dag des Oordeels worden bezongen. Faurés opvattingen over de dood waren niet gitzwart. "Het is een vreugdevolle bevrijding, een verlangen naar geluk aan de andere kant van het graf, eerder dan een pijnlijke ervaring". Die hoopvolle, harmonische toon is in zijn *Requiem* duidelijk merkbaar, met name in het laatste deel, *In Paradisum*. De smeebede om de eeuwige rust van een overledene wijkt uiteindelijk voor de verwachting van het hemelse paradijs dat de gelovige ten deel zal vallen.

In 1924 werd het *Requiem*, in de versie met volledige orkestbezetting, uitgevoerd op de begrafenis van Fauré.

TEKSTEN

Antonín Dvořák, Mis in D

I Kyrie I Kyrie

Kyrie eleison.	Heer, ontferm u over ons.
Christe eleison.	Christus, ontferm u over ons.
Kyrie eleison.	Heer, ontferm u over ons.

II Gloria II Gloria

Gloria in excelsis Deo, et in terra pax, hominibus bonae voluntatis.	Eer zij God in de hoge, en vrede op aarde voor de mensen van goede wil. Wij loven u, wij prijzen en aanbidden u, wij verheerlijken u.

Laudamus te, benedicimus te, adoramus
te, glorificamus te.

Gratias agimus tibi, propter magnam
gloriam tuam.

Domine Deus, Rex coelestis, Deus Pater
omnipotens,

Domine Fili unigeniti, Jesu Christe
Domine Deus,

Agnus Dei Filius Patris, qui tollis peccata
mundi,

Miserere nobis, suscipe deprecationem
nostram.

Qui sedes ad dexteram Patris, miserere
nobis.

Quoniam tu solus Sanctus, quoniam tu
solus Dominus,
quoniam tu solus Altissimus, Jesu
Christe.

Cum Sancto Spiritu in gloria Dei Patris.
Amen

III Credo

Credo in unum Deum, Patrem
omnipotentem,
factorem coeli et terrae, visibilium
omnium et invisibilium.

Et in unum Dominum Jesum Christum,
Filius Dei unigenitum,
et ex Patre natum ante omnia saecula.

Deum de Deo, lumen de lumine,
Deum verum de Deo vero.

Genitum non factum, con substantialem
Patri:
per quem omnia facta sunt.

Qui propter nos homines, et propter
nostram salutem,
descendit de coelis. Et incarnatus est de
Spiritu Sancto
ex Maria Virgine, et homo factus est.

Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio
Pilato passus et sepultus est.

Et resurrexit tertia die, resurrexit
secundum Scripturas.

Et ascendit in coelum: sedet ad dexteram
Patris.

Et iterum venturus est cum gloria,
judicare vivos et mortuos.

Wij zeggen u dank voor uw grote
heerlijkheid.

Heer God, hemelse Koning, God
almachtige Vader,
Heer, eniggeboren Zoon, Jezus Christus,
Heer God,
Lam Gods, Zoon van de Vader, die de
zonden van de wereld wegneemt,
ontferm U over ons, aanvaard ons gebed.

Gij die zit aan de rechterhand van de
Vader, ontferm U over ons.

Want Gij alleen zijt de Heilige, Gij alleen
zijt de Heer,
Gij alleen zijt de Allerhoogste, Jezus
Christus.

Met de Heilige Geest in de heerlijkheid
van God de Vader. Amen.

III Credo

Ik geloof in één God, de almachtige
Vader,
die de hemel en aarde geschapen heeft,
al wat zichtbaar en onzichtbaar is.

En in één Heer, Jezus Christus,
eniggeboren Zoon van God,
voor alle tijden geboren uit de Vader.
God uit God, licht uit licht, ware God uit
de ware God.

Geboren, niet geschapen, één in wezen
met de Vader,
en door Wie alles geschapen is.

Hij is voor ons mensen, en omwille van
ons heil,
uit de hemel neergedaald. Hij heeft het
vlees aangenomen
door de heilige Geest uit de Maagd Maria,
en is mens geworden.

Hij werd voor ons gekruisigd, Hij heeft
geleden onder Pontius Pilatus en is
begraven.

Hij is verrezen op de derde dag, volgens
de Schriften.

Hij is opgevaren ten hemel: zit aan de
rechterhand van de Vader.

Nobis datus, nobis natus ex intacta Virgine,
et in mundo conversatus sparso verbi
semine, sui moras, incolatus, miro clausit
ordine. Voor ons gegeven, voor ons geboren, uit een
ongerepte Maagd, en op aarde verkeerd,
heeft Hij, nadat het zaad van het woord was
verspreid, het toeven hier besloten, met een
wonderbare orde.

In supremae nocte coenae recumbens cum
fratribus, observata lege plene cibis in
legalibus, cibum turbae duodenae se dat
suis manibus. In de nacht van het hoogste avondmaal,
aanliggend met zijn broeders, de gehele wet
in acht nemend, met het wettelijk voedsel,
tot voedsel voor de schare van twaalf, gaf Hij
zichzelf met eigen hand.

Verbum caro panem verum, verbo carnem
efficit, fitque sanguis Christi merum. Et si
sensus deficit ad firmandum cor sincerum
sola fides sufficit. Het vleesgeworden woord maakt van het
brood het vlees van Christus, en (van wijn)
het zuivere bloed van Christus.
En als de zintuigen falen, volstaat, om het
oprechte hart te versterken, het geloof
alleen.

Tantum ergo Sacramentum, et antiquum
documentum novo cedat ritui.
Praestet fides supplementum sensuum
defectui. Laten wij dan, diep gebogen, prijzen 't grote
sacrament; dat de oude wetten wijken voor
het Nieuwe Testament.
Geve het geloof het inzicht, waar het zintuig
niets herkent.

Genitori, genitoque, laus et jubilatio,
salus, honor, virtus quoque sit et benedictio.
Procedenti ab utroque compar sit laudatio. Aan de Vader, aan de Zoon betone men lof
en eer, en ook deugd en zegen.
Hem die voortkomt uit Hen beiden zij gelijke
eer gebracht.

Amen. Amen.

Gabriel Fauré, Requiem

I Introitus	I Introitus
Requiem aeternam dona eis Domine, Et lux perpetua luceat eis. Te decet hymnus, Deus, in Sion, et tibi reddetur votum in	Geef hen de eeuwige rust, Heer, en het eeuwige licht verlichte hen. U, God, komt een loflied in Sion toe, en U zal een

Jerusalem; exaudi orationem meam, ad te
omnis caro veniet.

II Kyrie

Kyrie eleison, Christe eleison Kyrie
eleison.

III Domine Jesu Christe

Domine Jesu Christe, Rex gloriae, libera
animas omnium fidelium defunctorum de
poenis inferni et de profundo lacu. Libera
eas de ore leonis, ne absorbeat eas
tartarus, ne cadant in obscurum. Sed
signifer sanctus Michael repraesentet eas
in lucem sanctam: quam olim Abrahae
promisisti et semini ejus. Hostias en
preces tibi, Domine, laudis offerimus. Tu
suscipe pro animabus illis, quarum hodie
memoriam facimus. Fac eas, Domine, de
morte transire ad vitam quam olim
Abrahae promisisti et semini ejus.

IV Sanctus

Sanctus Dominus Deus Sabaoth! Pleni
sunt coeli et terra gloria tua Osanna in
excelsis! Benedictus qui venit in nomine
Domini. Osanna in excelsis!

V Pie Jesu

Pie Jesu, Domine, dona eis requiem. Pie
Jesu, Domine, dona eis requiem
sempiternam

VI Agnus Dei

Agnus Dei qui tollis peccata mundi dona
eis requiem sempiternam.

VII Lux aeterna

Lux aeterna luceat eis, Domine, cum
sanctis tuis in aeternum, quia pius es.

geloofte afgelegd worden in Jeruzalem;
verhoor mijn gebed, tot U kome alle vlees.

II Kyrie

Heer ontferm U over ons, Christus
ontferm U over ons, Heer ontferm U over
ons.

III Domine Jesu Christe

Heer Jezus Christus, Koning der
heerlijkheid, bevrijd de zielen van alle
gelovige overledenen van de straffen van
de hel en van de diepe afgrond. Bevrijd
hen uit de muil van de leeuw, opdat de
onderwereld hen niet verslindt, en zij niet
in de duisternis vallen. Maar moge de
banierdrager, de heilige Michael, hen
vertegenwoordigen bij het heilige licht,
zoals Gij voorheen aan Abraham heeft
beloofd en aan zijn nageslacht.

Offeranden en gebeden van lof brengen
wij U, Heer. Neem ze aan voor de zielen
van hen die wij vandaag gedenken. Laat
hen Heer, van de dood overgaan naar het
leven, zoals Gij voorheen aan Abraham
heeft beloofd en aan zijn nageslacht.

IV Sanctus

Heilige Heer God der heerscharen! Vol
zijn de hemelen en aarde van uw glorie
Hosanna in den hoge! Gezegend is hij die
komt in de naam van de Heer. Hosanna in
den hoge!

V Pie Jesu

Barmhartige Jezus, Heer, geef hen rust.
Barmhartige Jezus, Heer, geef hen
eeuwige rust.

VI Agnus Dei

Lam Gods dat de zonden der wereld
wegneemt, geef hen eeuwig rust.

VII Lux aeterna

Het eeuwige licht verlichte hen, Heer, met
uw heiligen in de eeuwigheid, omdat Gij

Requiem aeterna dona eis, Domine, et lux
perpetua luceat eis.

VIII Libera me

Libera me, Domine de morte aeterna, in
die illa tremenda, quando coeli movendi
sunt et terra. Dum veneris judicare
saeculum per ignem. Tremens factum
sum ego et timeo, Dum discussion venerit
atque ventura ira. Dies illa, dies irae,
calamitatis et miseriae, dies magna et
amara valde. Domine, libera me de morte
aeterna.

IX In paradisum

In paradisum deducant te Angeli, in tuo
adventu suscipiant te martyres, et
perducant te in civitatem sanctam
Jerusalem. Chorus Angelorum te
suscipiat et cum Lazaro, quondam
paupere, aeternam habeas requiem.

barmhartig zijt. Geef hen de eeuwige rust,
Heer, en het eeuwige licht verlichte hen.

VIII Libera me

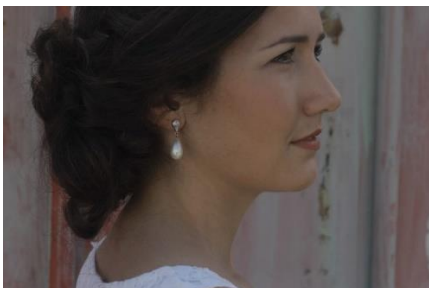
Bevrijd mij, Heer, van de eeuwige dood,
op die verschrikkelijke dag, wanneer
hemel en aarde zullen wankelen.
Wanneer U met vuur de eeuwigheid komt
oordelen. Bang ben ik geworden en ik
vrees, Wanneer het oordeel zal komen en
de toorn nabij is. Die dag, dag van toorn,
van rampspoed en ellende, lange en zeer
bittere dag. Heer, bevrijd mij van de
eeuwige dood.

IX In paradisum

Mogen de engelen u het paradijs
binnenleiden en de martelaren u bij uw
komst ontvangen, en u naar de heilige
stad Jeruzalem brengen. Moge het
engelenkoor u ontvangen en moge u
evenals Lazarus, ooit zo arm, eeuwige
rust hebben.

SOLISTEN

Margreet Rietveld, sopraan

Sopraan Margreet Rietveld (1988) behaalde in juli 2011 haar bachelor-diploma klassiek zang aan het ArtEZ conservatorium in Zwolle, als studente van Lodewijk Meeuwssen en Riekje Bakker. Na haar conservatoriumopleiding studeerde ze bij Harry van Berne, Heleen Koele en Frans Fiselier. Momenteel wordt ze gecoacht door Pieter van Breugel.

Margreet was als soliste al te horen in vrijwel alle grote werken voor solisten, koor en orkest van Bach, Händel, Haydn, Brahms, Mendelssohn, Schubert, Bruckner, Vivaldi en Mozart.

In de afgelopen jaren was Margreet te horen bij diverse professionele ensembles als Kamerkoor Ars Musica, Cappella Amsterdam, Collegium Vocale Gent, Le Nuove Musiche en het Margaretha Consort.

Als soliste nam Margreet deel aan masterclasses van Barbara Hannigan, Meribeth Dayme en Barbara Schlick.

Anne-Marieke Evers, mezzo-sopraan

De mezzosopraan Anne-Marieke Evers studeerde aan het Conservatorium van Amsterdam bij Kevin Smith. Zij specialiseerde zich in muziek uit de middeleeuwen en renaissance aan de Schola Cantorum Basiliensis te Basel (Zwitserland). Vervolgens werd zij gecoacht door Mariette Witteveen (Nederland) en Elizabeth Daniels (USA). In Basel richtte zij samen met blokfluitiste Anita Orme Della-Marta het ensemble Grand Desir op, dat zich richt op laat-middeleeuwse en hedendaagse muziek. Het ensemble debuteerde op het Festival Oude Muziek in Utrecht. Het trad op in het Concertgebouw, en ontving uitnodigingen in Zwitserland en bij het Spring Early Music Festival in Melbourne.

Anne-Marieke is een veelgevraagd soliste voor het oratoriumrepertoire, maar zingt ook opera en liederen. Haar stem wordt vaak omschreven als warm en helder.

Maarten Romkes, tenor

Maarten Romkes begon zijn zangcarrière in een kinderkoor, maar zijn muzikale vorming hield ook slagwerkles bij de plaatselijke muziekvereniging in. Tijdens zijn klassieke slagwerkstudie aan het conservatorium hervond hij zijn interesse in de klassieke zang.

Hij volgde zanglessen en workshops bij Lodewijk Meeuwsen aan het conservatorium in Zwolle en verder bij Tetsje van der Kooi en Miranda van Kralingen. Maarten is nu een veelgevraagd solist.

Jan Willem Baljet, bariton

De bariton Jan Willem Baljet studeerde bij Udo Reinemann aan het Utrechts Conservatorium en het Conservatoire Régionale de Metz. Beide opleidingen sloot hij af met de hoogste onderscheiding. Tevens volgde hij lessen aan het Mozarteum te Salzburg, o.a. bij Hartmut Höll

en Mitsuko Shirai. Op dit moment wordt hij gecoacht door Margreet Honig.

Jan Willem Baljet was de afgelopen jaren regelmatig te zien op het operapodium, onder meer als Don Giovanni in de gelijknamige opera van Mozart, als Figaro in *Le nozze di Figaro* van Mozart, als Don Pasquale in de gelijknamige opera van Donizetti en als Peter Besenbinder in *Hänsel und Gretel* van Humperdinck.

Jan Willem Baljet zingt regelmatig solopartijen in oratoria en geeft regelmatig liedrecitals. Hij

was te gast bij o.a. de BBC Proms, het Holland Festival, het Grachtenfestival en diverse festivals

in Frankrijk. Hij maakt ook deel uit van de zingende herenformatie Frommermann, hij verzorgt

voor de stichting Diva Dichtbij optredens voor ouderen met dementie, hij is lid van het Amsterdamse Splendor en hij wordt geprezen om zijn veelzijdigheid, zijn theatraal en komisch talent en zijn doorleefde liedinterpretaties.

Jeroen Koopman, Cavallé-Coll-orgel

Jeroen Koopman (1991) begon op zevenjarige leeftijd met pianolessen bij zijn vader, Arthur Koopman. Die gaf hem ook zijn eerste orgellessen.

Jeroen vervolgde zijn lessen bij Jos van der Kooy aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag, waar hij in 2006 werd toegelaten tot de afdeling Jong Talent. Aan het aan het Conservatorium van Amsterdam behaalde hij zijn Bachelor- en Master of Music diploma. Daarna volgde hij improvisatielessen en nam hij deel aan verschillende masterclasses. Voor zijn studie kerkmuziek volgde hij lessen bij onder meer Christiaan Winter en liep hij stage in de Utrechtse Domkerk.